

strach z války, z atomové záhuby. Většina si nepřeje válku a bojí se jí. Část věří, že válka je hroznou totální nutností, které se nelze vyhnout. V únoru 1958 položil DIVO institut reprezentativnímu vzorku asi 2000 občanů NSR ve stáří 18–80 let otázku: „Věříte, že v příštích třech-čtyřech letech dojde k nové světové válce, nebo ne?“ 12 % uvedlo „ano“, 69 % uvedlo „ne“, 12 % bylo bez názoru, 7 % odpovědělo podmínečně. Má-li západoněmecká mládež strach z válečné apokalypsy, jak vysvětlit, že téměř půlmilionový bundeswehr tvoří ze značné části dobrovolníci? V roce 1962 prováděl EMNID – institut mezi branci průzkum, jehož výsledky ukázaly, že 8 % branců jde na vojnu rádo, 39 % považuje vojenskou službu za nutnou povinnost a 53 % se podřizuje nerado, chce se služby zbavit. Sociologické výzkumy shodně uvádějí, že většina západoněmecké mládeže má k vojenské službě nechut; asi jedna desetina chlapců je v zajetí militaristického romantismu. Nelze vyvozovat, že odpor mládeže vůči službě v armádě je motivován jen politicky. Působí zde nechut k namáhavému vojenskému životu, ukazuje se, že s růstem sociální úrovně roste i odpor k vojenské službě. Autor stati, prováděje srovnání verbálních postojů západoněmecké mládeže v dotaznících se skutečnými postoji, ukazuje, že západoněmecká mládež se s vojenskou službou smíruje a trpě se jí podrobuje. V roce 1957 27 % dotázaných prohlásilo, že by se snažilo vyhnout vojenské službě, 9 % dokonce uvedlo, že by odmítlo vojenskou službu za všech okolností, vojenskou základní službu v tomto roce však odmítlo podle údajů bonnského ministerstva obrany 0,3 % povolanců. Jaké jsou motivy služby u dobrovolníků? V březnu 1962 byla v NSR prodloužena vojenská služba z dvanácti měsíců na osmnáct s odůvodněním, že mládež má malý zájem o dobrovolnou službu. U dobrovolníků bundeswehru převažují existenční stimuly, neboť bundeswehr nabízí dobrovolníkům, kteří se zaváží sloužit po dobu 4–12 let, možnost absolvovat zde speciální školy a kursy pro výhodná místa v civilním životě. Vysokoškolaákům se nabízí výhodné stipendium, zavázali-li se sloužit nejméně 8 let bundeswehru, dobrovolná služba je výhodou při ucházení se o místo ve státní službě, atd.

Na tomto místě není možno seznámit čtenáře s dalšími zajímavými čísly o politických postojích západoněmecké mládeže, není možno více než na to upozornit. V NSR sociologie mládeže sbírá informace o myšlení mladých a poskytuje ideologům a politikům cenné podklady pro rozhodování a modernizaci prostředků světonázorového působení. Sociologie mládeže není pod silným vlivem americké empirické sociologie v té míře, jako jsou ostatní sociologické disciplíny. Proto má velký význam i pro marxistickou sociologii mládeže, která z údajů buržoazní sociologie může kriticky vycházet při studiu morálně politické tvárnosti západoněmecké mládeže.

Závěrem lze přesvědčivě konstatovat, že čtvrtý sborník sociologického pracoviště VPA v Praze poskytuje v široké míře cenné dílčí informace o prvních pokusech sociologie ar-

mády u nás, o sociologii armády v Polsku, USA, i o kontaktu sociologie armády s oborovou sociologií mládeže v NSR. Excerpce základních tezí autorů Sborníku ukazuje na nutnost kritické marxistické analýzy americké a západoněmecké buržoazní sociologie armády (ze bápadních sociologií armády jsou problémově i materiálově nejbohatší) jako na jeden z předpokladů hlubšího metodologického a teoretického přístupu k problematice marxistické sociologie armády, která se stává pomocnou vědou v koncepční, operativní a řídicí činnosti i v naší armádě a ustanovuje se v tomto směru jako speciální sociologická disciplína, poskytující bezesporu mnoho impulsů k zvědeckému poznávání změn, potřeb a tendencí v naší armádě.

Jaroslav Krejčí

Výzkumy religiosity na Západě

Zintenzivnění náboženského života jako reakce na propadání vlivu existencialismu je současnou skutečností vývoje společnosti na Západě. Proto i otázka religiosity je častým předmětem západních sociologických výzkumů a zdá se, že nejde o krátkodobou záležitost. O třech z těchto výzkumů religiosity přináší zprávy 1. číslo roč. 1965 *Revue française de sociologie*.

Jean Séguy se věnoval studiu sektářského nonkonformismu ve Francii. Nejprve se pokusil shromáždit všechny statistické údaje o sektách ve Francii. Dochází k závěru, že vzhledem k utajování dat jednotlivých sekt o své početnosti nelze dojít k uspokojivým a věrohodným údajům ani o síle, ani o složení studovaných sekt. Uzavírá sice, že ve Francii existuje asi 100 000 příslušníků různých sekt, ale sám uvádí číslo s výhradami. Jde z převážné většiny o sektáře protestantského původu, kteří vytvářeli nebo posilovali sekty teprve po roce 1945. Jejich územní rozmístění je nepravdivé, hlavní střediska jsou jednak v severní Francii (dép. Seine-Maritime, Calvados, Pas de Calais), jednak na západě (dép. Ille-et-Vilaine, Loire) a ve dvou pásech na jihu Francie (dép. Var, Pyrénées Orientales). Sekty mají sídla většinou ve městech, často v sídlech prefektur nebo podprefektur. Na venkově jsou sekty výjimkou. Pouze sekta „Přátelé člověka“ (Amis de l'Homme) a „Svědci Jehovovi“ (Témoins de Jéhovah) mají své příslušníky i mezi zemědělským obyvatelstvem. Za významné se považuje, že značná část nových sektářů se rekrutuje z řad katolického obyvatelstva. Sociální profil sektářů není ani vyhraněný ani jednotný, nicméně největší podíl tvoří drobní řemeslníci, obchodníci, malozemědělci, dělníci a v některých départementech i úředníci, v menší míře lékaři a příslušníci svobodných povolání. Významnou úlohu mají v sektách ženy: jednak pro svou početní převahu, jednak pro povahu sekt. Do sekt přicházejí v posledních letech také cikáni; odhaduje se, že od roku 1950 se přihlásilo jen k sektě „Shromáždění Páně“ (Assemblées de Dieu) na 6000 cikánů. Tomuto jevu bude věnován zvláštní výzkum, který

provádí Centre National de la Recherche Scientifique. Co přivádí lidi k sektarství? Na jedné straně snaha vyhnout se konformismu, který tolik ovládá většinu církví, na druhé straně naděje, že v sektě si člověk spíše uchová své Já než v jakékoli masové organizaci. Některé sekty proto stojí v opozici i proti odborům a jakémukoli civilnímu kolektivnímu životu. J. Séguy si položil otázku, proč lidé dávají tak často přednost životu kulturnímu před životem kulturním? Francouzské výzkumy nejsou ještě s to odpovědět na tuto otázku. J. Séguy proto užívá vysvětlení, opírající se o americké výzkumy náboženských sekt, a vyslovuje přesvědčení, že kofeny příklonu k sektářskému nonkonformismu budou i ve Francii stejné, totiž snaha po úniku ze společnosti, která ať skutečně, ať domněle utlačuje jedince. Poměry v USA se ovšem liší tím, že sekty ve Spojených státech mají vlastní silnou dynamiku, kdežto ve Francii tomu tak zdaleka není. Sekty vzrostly ve Francii po roce 1945 a souvisí to se značným přistěhovalectvím různých sociálních i etnických skupin na různá místa Francie. J. Séguy kritizuje dosavadní studium francouzského nonkonformismu, který se dosud zabýval hlavně pastorální stránkou sektarství a opomíjel stránku sociologickou. A ta je důležitá, když už pro nic jiného, tedy přinejmenším z hlediska potřeb sociální analýzy tohoto nového poválečného jevu v kulturním životě Francie.

Druhé sdělení se týká zprávy o předvýzkumu a výzkumu židovství ve Francii. Zprávu uvádí metodologickou a terminologickou poznámkou A. Memmi, který upozorňuje, že Židé a židovství se stali v uplynulých 25 letech předmětem filosofických, teologických, historických i literárních studií, což souvisí jednak s genocidou v době války, jednak se vznikem státu Izrael. Židovství je však nutno zkoumat i jako předmět studia společenských věd. Memmi chce v tomto studiu rozeznávat tři stránky: *židovstvo* (judáicité) jako souhrn Židů, ať už minených jako příslušníci židovského národa roztroušeného po celém světě, nebo jako příslušníci židovské menšiny v určité zemi; dále *judaismus* (judaisme) jako soubor doktrín, víry a židovských institucí opírajících se buď o psané nebo nepsané zákony, pravidla, zvyky, nebo o filosofii, jurisdikci nebo umění, a konečně *židovství* (judéité) dané souhrnem charakteristik biologických, psychologických nebo sociologických. A. Memmi nesouhlasí s tím, aby se např. směřoval *judaismus* a *židovství*. Zprávu o předvýzkumu židovství Židů ve Francii (Recherche sur la judéité des Juifs en France) napsali N. a S. Zobermanovi. Bylo v něm zkoumáno 100 jedinců, z nich 60 v Paříži a 40 v provinciích; z úhrnu bylo 65 mužů a 35 žen. Dotazník měl dvě části: 56 otázek bylo uzavřených, 19 otázek otevřených. Měly být zjištěny tři skupiny problémů: *pocit příslušnosti*, tj. solidarita, výchova, zachovávání ritu, názory o společenství Židů; *pocit odlišnosti*, tj. ve společenství židovském, ve společenství nežidovském, tendence k segregaci; *úroveň aspirací*, tj. především aspirací sociálněekonomických, hlavně ve vztahu k dětem.

Větší část zkoumaných osob přišla do Francie již před rokem 1930, a to hlavně z východní Evropy z důvodů politických, rasových, rodinných i ekonomických. Menší část byli Židé ze severní Afriky a odjinud. Příslušnost k židovskému vyznání se navenek projevuje náboženskými úkony (bar mitzva), církevním sňatkem a církevním pohřbem. Devět desetin se vyslovilo kladně pro obřizku. Účast na kulturních podnicích židovských je častější než na nežidovských. Polovina Židů čte pravidelně nějaké židovské periodikum, dvě třetiny dotázaných znali jidiš, třetina z celého souboru pravidelně mluví některým židovským nářečím. Tři čtvrtiny zkoumaných mělo více židovských než nežidovských přátel. Smíšené sňatky jsou odmítány více než polovinou dotázaných. Celkem 61 % Židů pocituje rozdíly mezi Židy a ostatním obyvatelstvem, 81 % se solidarizuje s ostatními Židy. Stát Izrael je pro 75 % francouzských Židů privilegovanou zemí. Polovina z dotazovaných přiznala, že jejich židovský původ má vliv na jejich chování jako francouzských občanů. Náboženskému životu bylo věnováno hodně místa. Byly kladeny otázky zachovávání církevních předpisů, postoje k církevnímu sňatku a jiné církevní praxi, otázky náboženské výchovy dětí atd. Ačkoli Židé ve Francii se sami považují za odlišné od ostatního francouzského obyvatelstva, organizátoři docházejí k závěru, že odlišnost se mění ve své formy *koexistence* na formu *integrate*. Přitom ovšem autoři na jiném místě říkají, že s rostoucí společenskou a kulturní úrovní se zdá, že roste pocit příslušnosti k Židovstvu a že mladá generace má přinejmenším stejný, ne-li vyšší *koefficient židovství* než generace starší. V každém případě je nutno počítat s novou náplní pojmu „židovská osoba“.

Třetí zpráva informuje o typech náboženského jednání ve dvou katolických farnostech v Anglii (Westfield a Shildon). Napsala ji R. Goldsteinová. Bylo získáno 551 použitelných dotazníků. Náboženské jednání bylo zjišťováno podle čtyř kritérií: četnost přijímání, modlitba v kostele během týdne (toto jednání bylo kvalifikováno jako známka tzv. osobního náboženského života), příslušnost k církevnímu hnutí nebo organizaci (tato skutečnost byla považována za známku, že u dotyčného nejde jen o pasivní příslušnost k církvi, ale ta že má ještě další vliv v jeho životě), večerní domácí modlitba. Ukázalo se, že 75 % věřících v obou farnostech lze považovat — vzhledem k četnosti jejich přijímání — za hluboce nábožensky věřící. Typologie jednání byla zvolena podle Gabriela le Brass kombinací shora uvedených kritérií. Celkem bylo získáno 24 typů jednání, z nichž řada přechodných podle mého názoru komplikuje situaci a ev. větší jednoznačnost závěrů. Náboženská menšina žije, jak známo, vždy intenzivněji než příslušníci většinových církví. Toto zjištění platí i pro zkoumané obce.

Často se nám zdá, že otázky víry leží již někde na okraji životních procesů člověka moderní epochy. Zdá se, že to dosud neplatí ani o průmyslovém obyvatelstvu západních